

CHRONOLOGICKÝ PŘEHLED VÝZNAMNÝCH UDÁLOSTÍ V ŽIVOTĚ J. A. KOMENSKÉHO

Výběr z knížky: Komňa J. A. Komenskému

1592 — dne 28. 3. se narodil na Uherskobrodsku v rodině Segešů, jež se do této oblasti (do Komně) přestěhovala z Uher v 16. století. Přesné místo jeho narození není prokázáno.

1604 — umírají jeho oba rodiče, zprvu otec Martin, matka Anna snad až v r. 1605. Sirotek Jan odchází k otcově sestře Zuzaně Nohálové do Strážnice, kde navštěvuje bratrskou školu řízenou seniorem Matoušem Konečným (1572—1622). Tu se sbližuje se spolužákem Mikulášem Drabíkem (1588—1671), jehož vztahy mu byly mnohdy osudné, zejména v souvislosti s Drabíkovými revelacemi, viděními a proroctvími.

1605 — dne 4. 5. přepadají bočkajovci Strážnici, kterou vypalují. Chlapec Jan po ztrátě druhého domova odchází k jiným příbuzným do Nivnice.

1608—1611 — navštěvuje bratrskou školu v Přerově, na níž ho podporuje Karel starší ze Žerotína (1564—1636) a její rektor senior Jan Lánecký (Lanecius; 1550—1626).

1611—1613 — studuje na akademii Johanneum v nassavském Herbornu, kde vycházejí jeho dvě latinské rozpravy **Problemata haec miscellanea** (1612; Různé otázky; přeloženo doslovně: Tyto rozličné problémy) a **Syllogae questionum contraversarum** (1613; Soubor protikladných otázek).

1612 — Excerpcí starších autorů i svých znalostí živé mluvy začíná sestavovat v Herbornu svůj **Thesaurus linguae bohemicae** (Poklad jazyka českého), na němž pracuje až do požáru Lešna (1656).

1613—1614 — je zapsán na teologické fakultě v Heidelbergu. Zjara 1613 navštívil poprvé Amsterdam a v r. 1614 se vrací přes Norimberk do Prahy, kde bydlí v rodině kazatele v kapli Betlémské Jana Cyrila (1570—1632).

1614—1618 — učí na bratrské škole v Přerově, kde pracuje rovněž na encyklopedických a historických pracích; zabývá se též pansofií. * 1615 — vydává spis **O andělich**, který je ztracen.

1616 — v Praze bylo vytištěno jeho dílo **Grammaticae jacilioris praecepta** (Pravidla snazší mluvnice). — Pracuje na kompendiu **Theatrum universitatis rerum** (Divadlo veškerenstva věcí), v němž chtěl v češtině zpřístupnit základy všech známých vědních oborů. — Dne 26. 4. 1616 je v Žeravicích spolu s Mikulášem Drabíkem vysvěcen na bratrského kněze.

1617 — píše **Retuňk proti Antikristu a svodům jeho**. Je-li dílo skutečné jeho, jaké je jemu rukopisně připisováno, nevíme — R. 1617 se stává správcem bratrské školy ve Fulneku.

1618 — pracuje na žerotínské genealogii i na **Starožitnostech Moravy** (obě práce

se nedochovaly). — Dne 18. 6. se poprvé oženil s Magdalénou Vizovskou (X 1622), vdovou po Jiřím Loubském z Třebíče.

1619 — s největší pravděpodobností v Olomouci vycházejí jeho **Listové do nebe**, silně sociálně podbarvená řečnická próza těžící z jeho znalostí života ve Fulneku. Byl asi též přítomen holdu moravských stavů králi Fridrichovi v Olomouci vedeném Ladislavem Velenem ze Žerotína (1579—1638), hejtmanem markrabství moravského. Zřejmě z téhož roku pochází jeho spis **O poézii**, mladší je pak **Zpráva o naučení a kazatelství** (asi 1620—1621).

1620—1623 — pracuje na **Manuálníku aneb jádru celé biblí svaté**, výtahu to z Kralické bible (vytištěném až 1658 v Amsterdamě), který měl nahradit jeho **Theatrum sanctae scripturae, to jest Divadlo předivných tajemství božích v Písmě vyjevených**. Celý náklad tisku pořízený v Lešně shořel tam r. 1656.

1621 — po třech a něco více šťastných letech Komenský, správce sboru ve Fulneku, prchá v květnu 1621 před blížícím se španělským a neapolským vojskem a skrývá se na neznámých místech na Moravě a ve Slezsku.

1622 — ve vnitřní emigraci píše **Přemýšlování o dokonalosti křesťanské** věnované zprvu své choti, posléze všem bratřím jednoty; jeho manželka odloučena od muže umírá, s největší pravděpodobností v Přerově a po jejím skonu oba jejich chlapci. Komenský píše útěšný spis **Nedobytný hrad jméno Hospodinovo** (1622).

1623 — dne 1. 5. je ve Fulneku spálena Komenského knihovna i některé rukopisy, aniž by o tom majitel dlučil ve vnitřní emigraci věděl. Žije na panství Karla staršího ze Žerotína v Brandýse nad Orlicí. Píše další útěšný spis **Truchlivý I** (1623) a v samotě Klopoty u Brandýsa nad Orlicí ukončuje jedno z nejvýznamnějších děl starší české literatury **Labyrint světa a lusthaus srdce**; předmluvou datovanou tu 13. 12. 1623 věnuje tento spis Karlu staršímu ze Žerotína. Kniha vyšla poprvé r. 1631, po druhé 1663.

1624 — píše svoje další práce **Truchlivý II** (1624), **Pres boží** (1624) a spis **O sirobě** (vyšel až 1634 v Lešně). — Dne 3. 9. 1624 uzavírá v Brandýse nad Orlicí svůj druhý sňatek s Dorotou Cyrilovou (x 1648).

1624—1626 — přepracovává a rozšiřuje svoje **Theatrum universitatis rerum** na **Amphitheatrum universitatis rerum** (Amfiteatr veškerenstva věcí). K oběma pracem se tematicky a metodicky družilo výše zmíněné ztracené **Theatrum sanctae scripturae**.

1625 — dalším místem Komenského pobytu ve vnitřní emigraci byla Bílá Třemešná u Dvora Králové, kde bydlel v rodině Jiřího Sádovského ze Sloupna (x po 1640). Tam ukončuje svoje dílo **Centrum securitatis — Hlubina bezpečnosti**, jež vychází až r. 1633 v Lešně a je dedikováno R. Leszczyńskému. — V březnu 1625 odchází k diplomatickému jednání do Berlína. V Dolním Slezsku ve Šprotavě se setkává s tamním vizionářem Christophorem Kotterem (x 1647) a sepisuje **Vidění a zjevení Kryštofa Kottera, souseda a jircháře šprotavského** (v překladu je součástí díla **Lux in tenebris — Světlo v tmách**, 1650, 1657 a v díle **Lux e tenebris — Světlo z temnot**, 1665). — V Lešně vyjednává Komenský se správcem tohoto poddanského města J. Schlichtingem a se seniorem českých bratří Martinem Gratianem Gertichem (1568—1629) umístění českých exulantů v tamní bratrské obci. Na podzim navštěvuje tajné Moravu; je na Kunštátě a v Letovicích, kam F. Hrubý přeložil jeho tamní návštěvu uváděnou Komenským k r. 1626 v dopise P. Montanovi. U majitele panství Kunštát Štěpána Šmída z Freyhofenu jedná v záležitosti Velenova majetku, též se zaměstnanci

hradu Letovice. Dlí i v Náměšti nad Oslavou a ve svém rodném kraji.

1626 — při své druhé cestě do Berlína se setkává s Ladislavem Velenem ze Žerotína, který ho posílá místo sebe k českému exkráli Friedrichovi do Haagu. Tam mu odevzdává svůj latinský překlad Kotterových vizí. — Komenský v oné době překládá i některé žalmy z bible do češtiny.

1627 — v Amsterdamu vychází Komenského mapa Moravy — **Moraviae nova et post omnes priores accuratissima delineatio auctore J. A. C.** (Nové a po všech předchozích nejpřesnější zobrazení Moravy autorem J. A. C.) V zámecké knihovně ve Vlčici u Trutnova se seznamuje s dílem Eliase Bodina (1600—1650 ?) **Didaktik oder Lehrkunst** (Hamburk 1621). Zaujmou ho vidění Kristýny Poniatowské (1600—1644) žijící u paní Angeliny Zárubové v Horní Branné u Jilemnice v Čechách, kterým ideově v souvislosti s péčí o tuto jemu svěřenou dívku podlehne.

1628 — dne 4. 2. opouští se skupinou Jiřího Sádovského ze Sloupna u osady Černá Voda (nyní Královec pod Špičákem) vlast a přes Lehnici přichází dne 8. 2. 1628 do Lešna.

1628—1641 — první Komenského pobyt v Lešně.

1628 — Komenský byl slavnostně přijat představiteli bratrské obce v Lešně a místodržícím poddanského města Leszczyńských Johannem Schlichtingem. Ihned se tu zapojuje do práce v jednotě a vyučuje jako profesor na jejím gymnáziu a pracuje na svém díle **Ráj církve**, na jeho hlavní části **Didaktice české**, pro niž vybírá materiál ze svého **Amphitheatra universitatis rerum**, stejně tak jako pro svoje učebnice, na nichž pracuje v letech 1628—1630.

1629—1631 — píše učebnice pro školu obecnou; jsou známy jen jejich latinské názvy **Violarium** (violistě), **Rosarium** (růžový sad), **Viridarium** (zelenistě), **Sapientiae literarum labyrinth** (labyrint staré moudrosti), **Balsamentum** (duchovní balzám), **Paradisus animae** (ráj duše). Rozvíjí rovněž projekt své Pansophie.

1629 — píše práci **O starých a nových nepravých prorocích** (její latinský text je v díle *Lux in tenebris*, 1657).

1629—1633 — zpracovává **Moudrost starých Cechů za zrcadlo vystavená potomkům**. Připravuje učebnice fyziky, astronomie, geometrie, poezie, historie a filozofie, aneb alespoň teoretické úvahy o těchto předmětech, dochované v leningradském rukopise komenián.

1631 — realizuje tisk **Praxis pietatis**, to jest cvičení se v pobožnosti pravé, díla zpracovaného podle Lewise Baylyho **Practice of Piety** (Praktika zbožnosti). — Vychází **Komenského Labyrint světa a lusthauz srdce**, napsaný v r. 1623. V knize není uvedeno místo vydání, podle Komenského údaje v listě Montanovi byla jím Pirna. — Vydává latinskou verzi díla **Janua linguarum reserata** (Dvěře jazyků otevřené) psanou od r. 1630. — Píše **Informatorium školy mateřské**. — Věřil v brzký návrat do Čech. Tvoří **Zprávu kratičkou o morním nakažení** (vyd. 1632 Lešno).

Vydává dílo **Grammatica latina nova methodo ad jucundam facilitatem, celeremque praoci, naturalis didacticae legibus concinnata** (Latinská mluvnice odvozená novou metodou k radostné lehkosti a slavné praxi z přirozených zákonů) s předmluvou ze 26. 5. a Janui ze 4. 3.

1631. Není tato Grammatica přepracované jeho dílo z r. 1616 ? (Sr. J. V. Novák, ČČM)

Vydává **Historii o umučení, smrti, pohřbu a vzkříšení Pána našeho Ježíše Krista. 1631—1632** — vychází **Polnice milostivého léta pro český národ zvěstující zarmouceným potěchu, lkajícím radost**. Spis byl ztracen, dochován je holandský překlad **Basvyne des ghenaden Jaer voor der Bohemische Natie...** Kampen 1632.

1632 — Píše **Otázky některé o jednotě bratří českých**. Též **Synopsis historica persecutionum ecclesiae Bohemicae** (Přehled historický pronásledování církve české; vychází 1647 za Komenského spoluautorství). Zpracovává **Navržení krátké o obnovení škol v království českém**. Dne 30. 9. 1632 podepsal předmluvu ke svému spisu **Physicae ad lumen divinum reformatae synopsis** (Přehled fyziky přepracované k božskému světlu). Píše **Haggaeus redivivus** (Znovu ožilý Haggaeus). Zjara 1632 byl zvolen konseniorem jednoty, v říjnu seniorem a současně byl pověřen funkcí písaře.

1633 — dne 24. 3. 1633 datuje předmluvu k českému vydání **Dvěře jazyků odevřené**, dne 4. 1. dopsal předmluvu k dílu **Januae linguarum reseratae Vestibulum** (Předsíň Brány jazyků otevřené). Začal překládat svoji **Didaktiku z češtiny do latiny** (1633—1638). Poprvé byla otištěna v I. svazku jeho **Opera didactica omnia** (Amsterdam 1657). — Dne 24. 10. 1633 přepisuje svoji **Hlubinu bezpečnosti — Centrum securitatis** hraběti Rafału Leszczyńskému; přidal k ní spisek **Renuntiatio mundi**, to jest **Výhost světa** (1633).

Vstupuje do písemného styku se Samuelem Hartlibem (1595—1662), synem bankéře z Elblagu, s jehož bratrem Georgem (x po 1649), pozdějším rektorem školy ve Vilniusu na Litvě, studoval v r. 1613 v Heidelbergu. Známostí se S. Hartlibem počíná se Komenského cesta ke světovosti, neboť tento učenec jej kontaktoval s anglickým světem. Pracuje nad **Ratio disciplinae ordinisque ecclesiastici in unitate fratrum Bohemorum** (Myšlenka pořádku a řádu církevního v jednotě bratří českých). Píše spis **Astronomia** dochovaný v leningradském komeniologickém rukopise.

1635 — vydává **Leges illustris gymnasii Lesnensis** (Ustanovení světlého gymnasia lešenského) — Píše a vydává **Na spis proti jednotě bratrské od M. Samuele Martinia etc... ohlášení** (1635).

1636 — zpracovává dílo **Praecognita Pansophica** (Předpoklady vševědy) a zasílá je do Londýna Samueli Hartlibovi.

1637 — vydává v Lešně **Faber fortunae sive ars consulendi sibi ipsi** (Tvůrce štěstí aneb umění poradit sobě samému) dedikovaný synům zemřelého R. Leszczyńského. — Zaslal S. Hartlibovi do Londýna další pansofický spis, který jej nazval **Conatuum Comenianorum praeludia** (Předzvěsti Komenského snah, Londýn 1637). Tento ve druhém vydání (Londýn 1639) má Komenským schválený titul **Pansophiae prodromus** (Předchůdce vševědy). V Lešně vydal dílo **Cesta pokoje**.

1638 — ve Vratislavi tiskne dílo **De sermonis latini studio per Vestibulum, Januam, Palatium et Thesauros latinitatis quadripartito gradu plene absolvendo Didactica dissertatio** (Didaktická rozprava o studiu latinského jazyka po úplném zvládnutí Předsíně, Brány, Sálu a slovníků latinských ve čtyřech stupních), jež se obvykle nazývá **Rozprava k Vratislavským**. — Pro potřebu gymnázia píše divadelní hru **Diogenes cynicus redivivus** (Diogenes cynik znovu ožilý).

1639 — v Londýně vychází **Pansophiae prodromus**, druhé vydání díla z r. 1637. Komenský skládá hru **Abrahamus patriarcha** (Abraham patriarcha) a píše **Conatuum**

pansophicorum dilucidatio (Objasnění vševedných snah), rovněž práci **A dextris et sinistris** (Od pravých a levých; vyšla v Amsterdamě 1662) a **Pansophiae diatyposis** (Plán vševedy; vyšel 1643).

1640 — hraje se **Diogenes cynicus redivivus** v gymnáziu v Lesně se dvěma reprízami. K. napsal rozpravu **De christianorum uno Deo** (O jediném Bohu křesťanů; vyšla v Amsterdamě 1659) a nábožné písně, připravované pro **Kancionál** (vydaný až 1659 v Amsterdamě). — Zpracovává dílo **Janua rerum reserata** (Brána věcí otevřená; vydána 1681). — John Gauden (1605—1662), biskup ve Worchesteru, doporučuje anglickému parlamentu pozvat J. A. Komenského do Londýna. V letech 1640—1650 Komenský píše spis **Sapientia bis et ter oculata** (Moudrost dvakrát a třikrát očima dosvědčená); spis shořel v r. 1656. Komenský v něm obhajoval svoji synkritickou metodu.

1641—1642 — (od 21. 9. 1641 do 21. 6. 1642) pobývá J. A. Komenský v Londýně. Dne 18. 10. 1641 dopsal **List o Anglii** poslaný do Lešna tamní jednotě. Dne 19. 10. 1641 jej pozval holandsko-švédský kupec Louis de Geer (1587—1652) do Švédska, což Komenský uskutečnil v r. 1642.

1642 — dopsal práci **Via lucis** (Cesta světla) započatou v r. 1641, vydanou až 1668 v Amsterdamě.

V květnu 1642 obdržel pozvání kardinála Armanda Jeana Plessise Richelieua (1585—1642) k pobytu do Francie; tuto nabídku J. A. Komenský nepřijal.

10. 6. 1642 dopsal práci **Studii pansophici in Anglia** (= List z Anglie; doslovně Pansofické studie v Anglii [napsané]).

Dne 21. 6. 1642 opustil Anglii, počátkem července 1642 připlul do Haagu, navštívil Leiden a v Endegeestu měl důležitý rozhovor s René Descartem (1596—1650).

Dne 17. 10. 1642 přijíždí ze Švédska do pruského Elblagu, který byl v oné době pod švédskou politickou správou. V listopadu se vrací z Lešna zpět do uvedeného města s celou rodinou. Tu žije v 1. 1642—1648, kdy pracuje na druhé serii svých učebnic pro Švédsko. Jde o tato díla vzniklá v letech 1643—1649:

Vestibulum latinae linguae (Předsín latinského jazyka). K tomuto dílu patří: **Dictionarium Vestibulare latino-germanicum** (Latinsko-německý slovník Předsíně), **Fundamenta grammaticae** (Základy mluvnice), **Stammwörter der deutschen Sprach** (Základní slova německé řeči), **Injormatorium de Vestibuli latinae usu** (Informatorium o užívání Předsíně latinské). www.vesmirni-lide.cz

Další práce se nazývá **Latinae linguae Janua reserata, rerum et linguae structuram exhibens ordine nativo** (Brána latinské řeči otevřená ukazující přirozeným způsobem na věci a na stavbu řeči). Ke spisu patří ještě tyto práce: **Januae linguarum novissima clavis** (Nejnovější klíč Brány jazyků), **Grammatica latino-vernacula** (Mluvnice latinsko-lidová), **Annotationes super grammaticam novam janualem** (Poznámky k nové mluvnici Brány). 1643—1650 pracuje nad dílem **Lexikon januale** (Slovník k Bráně).

1644 — intenzivně se zabývá dílem **De rerum humanarum emendatione consultatio catholica** (Všeobecná porada o nápravě věcí lidských), pracuje na jejím druhém díle — **Panaugia, hoc est lucis universalis via** (Panaugie, to jest cesta všeobecného světla).

Stává se rovněž náměstkem rektora školy v Elblagu (gymnázia), na němž vyučoval.

Vydává **Judicium de Judicio Valeriani Magni** (Soud nad rozsudkem Valeria Magniho). Je podepsáno Ulricus de Neufeld.

1645 — píše **Judicium Ulrici Neufeldi de fide catholica regula** (Rozsudek Ulrika z Neufeldu o pravidlech obecné víry) vydané až 1658.

1646 — ukončuje spis **Methodus linguarum novissima** (Nejnovější metoda jazyků), své nejrozsáhlejší dílo vydané za života. Připravuje spis **Eruditio scholastica — Pars I—III** (Vzdělání školské, část I—III) vydané r. 1652 a též **Triertium catholicum** (Trojí obecné) publikované posmrtně r. 1681 v Leidenu.

V září a v říjnu 1646 dlí ve Švédsku, kde jedná s královnou Kristýnou a s kancléřem Axelem Oxenstjernou.

1647 — dlí v Německu a hledá možnost kladného řešení české emigrantské otázky při mírovém jednání ve Vestfálsku (v Osnabriicku jednali evangelíci, v Münsteru katolíci).

Připravuje práci **Historia persecutionum ecclesiae Bohemiae** (Dějiny pronásledování církve české). 1648—1650 — proběhl druhý Komenského pobyt v Lešně.

1648 — v srpnu vrátil se z Elblagu do Lešna, kde dne 27. 8. umírá jeho druhá manželka Dorota, roz. Cyrilová. 11. 10. 1648 píše z Lešna závažný dopis švédskému kancléři Axelu Oxenstjernovi se žádostí, aby při mírových jednáních ve Vestfálsku nebyla opomenuta otázka českých emigrantů. Je zdrcen vestfálským mírem (24. 10. 1648).

1649 — dne 17. 5. uzavírá v Toruni svůj třetí sňatek s Janou Gajusovou. Dne 23. 10. datuje svoji předmluvu k Lasického práci **Historie o původu a činech bratří českých**, kterou vydává v Lešně.

Píše dílo **O vymítání němého i jakéhokoli jiného d'ábelství**. Vydává **Dictionarium Vestibulare latino-bohemicum** (Latinsko-český slovník Předsíně).

1650 — zjara píše jedno ze svých nejznámějších děl **Kšaft umírající matky jednoty bratrské**. Dokončil spis **Schola pansophica** (Škola pansofická; vyd. 1651).

Cestou do Sárospataku navštěvuje tajně Moravu, zastavuje se ve Strážnici, ve Skalici na Slovensku a v některých jiných městech: v Púchově, v Trnavě, v Lednici. Setkává se s Mikulášem Drábíkem a sepisuje dílo **Lux in tenebris** (Světlo v tmách) vydané 1657, obsahující trojí druh tzv. zjevení.

1650—1654 — dlí v uherském městě Sárospataku (Saryšský Potok), kde pracuje na třetí verzi svých učebnic a pokračuje tu na svém vrcholném díle **De rerum humanarum emendatione consultatio catholica** (zejména r. 1652). Svoji činnost v Sárospataku zahajuje projevem **De cultura ingeniorum oratio** (Řeč o vzdělávání ducha), jenž je spolu s pracemi **De primario ingenia collendi instrumento sollerter versando, libris, oratio** (v českém překladě se nazývá Řeč, jak dovedně užívat knih, hlavního nástroje vzdělávání) a **De reperta ad authores latinos prompte legendos et clare intelligendos facili, brevi amoenaeque via, schola Latina tribus classibus divisa** (v českém překladě se uvádí jako Škola latinská rozdělená na tři třídy...), které jsou zařazeny do souboru **Primitiae laborum scholasticorum** (Prvopočátky školských prací).

1651 — píše **Sermo secretus David ad Nathan** (Tajná řeč Davida k Nathanovi), v níž vysvětluje roli Zikmunda Rákócziho v protihabsburské koalici.

Je vydán **Truchlivého třetí díl, v němž se zdržuje Řvání hrdličky v rozsedlinách skalních a skryší příkré dlouho zůstávající**. V Sárospataku vychází **Schola pansophica** (Škola pansofická, napsaná 1650).

1652 — vychází troj svazkové dílo **Eruditionis scholasticae pars prima, secunda, tertia** (Školského vzdělání část I., II., III. — první obsahuje **Vestibulum** — Předsíň, druhá **Janui** — Bránu a třetí **Atrium** — Síň. Píše práci **Fortius redivivus sive De pellenda scholis ignavia** (Oživlý Fortius čili Jak vyhnat ze školy lenost).

1653 — vychází zkušební tisk **Vestibuli et Januae linguarum Lucidarium** (Osvětlení Předsíně a Brány jazyků) předcházející jeho dílu **Orbis sensualium pictus** (Svět v obrazech).

Píše práce **Praecepta morum** (Pravidla mravů) a **Leges scholae bene ordinatae** (Pravidla dobře spořádané školy).

1654 — dne 24. 4. datuje svůj úvod ke scénické encyklopedii zpracovávající jeho dílo **Janua linguarum reserata** pod názvem **Schola ludus** (Škola hrou), jež byla vydána v Sárospataku r. 1656.

Píše rozpravu **Gentis felicitas** (Štěstí národa) adresovanou Jiřímu II. Rákoczi (1621—1660) vytištěnou r. 1659. **Projevem Laborum scholasticorum Patakini obitorum coronis** (Zakončení školských prací v Potoku) se dne 2. 6. loučí se Sárospatakem a s tamní školou. Dne 30. 6. cestou přes Prešov prochází Uhrami a odchází do Lešna. Píše práci **Artificii legendi et scribendi tirocinium** (Počátkové dovednosti čtení a psaní). 1654—1656 — třetí a poslední pobyt J. A. Komenského v Lešně. Spolu s Václavem Ferdinandem Sádovským (t. po r. 1658) se pokouší o vytvoření vojenské jednotky, jež by za finanční podpory Anglie připravila vojenský vpád do Čech s cílem provést tam politický převrat. Pracuje na **Pansofii**, tj. na třetím díle kompendia **De rerum humanarum emendatione consultatio catholica**.

1655 — píše **Panegyricus Carolo Gustavo** (Chvalořeč Karlu Gustavovi), jímž vítá tohoto vladaře na švédský královský trůn, chápe ho za možného obnovitele politické a náboženské svobody i v Polsku. Píše též **Acclamatio votiva Carolo Gustavo** (Provolání věnované K. Gustavu) a **Evigilia, Polonia** (Probud' se, Polsko) vydané po r. 1655, avšak ztracené, známé podle zmínky v *Clamores Eliae*. Píše dílko **Metuzalem, to jest o daru dlouhověkosti a Enoch, to jest o stálém lidí Bohu oddaných s Bohem chození**.

1656 — 30. 4. 1656 je Lešno přepadeno a vypleněno polským vojskem; přitom shořel Komenského dům s jeho bohatou knihovnou a též značná část jeho rukopisů. Komenský prchá přes slezské město Břeh do Hamburku, kde vydává práci **Lesnae excidium anno MDCLVI in Aprilis factum** (Zkáza Lešna uskutečněná v dubnu 1656). V srpnu 1656 přichází přes Groningen do Amsterdamu, kam jej pozval syn Louise de Geera (1587—1652) Laurentius de Geer (1614—1666).

1656—1670 — Komenského pobyt v Amsterdamu. Dne 7. 12. 1656 bylo Komenskému slavnostně sděleno, že je hostem městské rady v Amsterdamě.

1657 — dne 1. 1. 1657 věnuje městské radě v Amsterdamě novou edici své práce **Schola ludus** (Škola hrou). Vydává soubor spisů **Latinitatis schola triclassis** (**Vestibulum, Janua, Atrium**) = Trojtřídní latinská škola (Předsíň, Brána, Síň), dále **Lexikon atriale latinolatinum** (Slovník Síňe latinsko-latinský) a **Comenianae linguarum methodi synopsis** (Přehled Komenského jazykové metody). Zde vychází

i dílo **Lux in tenebris** (Světlo v temnotách) obsahující revelace Christiána Kottera, Kristýny Poniatowské a Mikuláše Drabíka. Pracuje nad prvými dvěma díly kompendia **De rerum humanarum emendatione catholica**, a to **Panegersia** (Všeprobuzení) a **Panaugia** (Obecná cesta světla).

V r. 1657 vycházejí v Amsterdamě prvé tři díly jeho **Opera didactica omnia**. I. díl obsahuje práce napsané v letech 1627—1642, tj. **Didactica magna** (Velká didaktika) a **Schola infantiae** (Škola dětství = Informatorium školy mateřské). II. díl zahrnuje spisy z let 1642—1650, kdežto třetí práce napsané v letech 1650—1654 v Uhrách.

1658 — vychází IV. díl Komenského **Opera didactica omnia** zahrnující práce z let 1654—1654. Zde poprvé vyšly **Vita Cyrus** (Život vír; též Vír života čili O rozmanitých příležitostech), **Ventilabrum sapientiae** (Vějička moudrosti), **E scholasticis labyrinthis exitus in planum** (Východisko ze školských labyrintů na volné prostranství), **Latium redivivum** (Oživlé Latium), **Typographeum vivum** (Živá tiskárna), **Paradisus iuventutis Christianae reducendus** (Navrácení ráje křesťanské mládeži) a **Traditio lampadis** (Odevzdání pochodně).

V Norimberku vyšel Komenského **Orbis sensualium pictus** (Svět v obrazech; též Svět zobrazených vjemů). Pro nejmenší děti vyšlo jeho **Vestibulum rerum et linguarum** (Předsíň věcí a jazyků). V Amsterdamě byl vydán Komenského **Manuálík aneb jádro celé Biblí svaté**, jehož prvé vydání bylo téměř v celém nákladě zničeno za požáru Lešna.

V Norimberku vyšla Komenského **Janua sive Introductorium in biblia sacra** (Brána čili úvod do bible svaté) a tamtéž **Novi testamenti epitome** (Výtah z Nového zákona).

1659 — vydal pro potřebu jednoty notovaný **Kancionál, to jest Kniha žalmů a písní duchovních k chvále boží**.

Vrací se ke studiu z fyziky v díle **Disquisitiones de caloris et frigoris natura** (Zkoumání o podstatě tepla a chladna). V práci **Cartesius cum sua naturali philosophia a mechanicis eversus** (Jak mechanikové vyvrátili Descarta a jeho přírodní filozofii) polemizuje s Descartovou filozofií; v návaznosti se zápasem se sociniány hájí dogma o boží trojici v díle **De questione, utrum Dominus Jesus propria virtute a mortuis resurrexit** (O otázce, zda Pán Ježíš vlastní mocí vstal z mrtvých).

V Amsterdamě vychází jeho **Historia revelationum** (Dějiny zjevení) v návaznosti na předchozí práci z r. 1657.

1660 — vychází **Smutný hlas zaplašeného hněvem božím pastýře**, považovaný často za IV. díl Truchlivého.

Pokračuje v polemice s holandskými sociniány v práci **De irenico irenicorum admonitio (O napomínání milovníků pokoje)**. Anglickému králi Karlu II. věnuje informativní práci o českých bratrech **De bono unitatis et ordinis, disciplinaeque...** (O vzácném statku jednoty, řádu a poslušnosti...), jež obsahuje **Ratio disciplinae** (Ustanovení pořádku) a **Ecdesiae Slavonicae... brevis historiola** (Krátká historie církve slovanské).

1661 — dne 10. 12. píše rozsáhlý list svému nakladateli Petru Montanovi van den Berghe (1631—1706), jenž v letech 1657—1706 vydal pět latinských Komenského spisů. Uvedený dopis je Komenského bibliografií. Polemizuje se sociniány v několika spisech: **Socinianismi speculum** (Zrcadlo socinianismu), **Oculus fidei, theologia naturalis** (Oko víry, přirozená teologie). — Bratrskému sboru ve Fulneku věnuje práci

Die uralte christliche catolische Religion, in kurtze Frag und Antwort verfasst (Prastaré křesťanské obecné náboženství stručně shrnuté v otázkách a odpovědích = katechismus).

1662 — vydává bratrskou **Confessio aneb počet z víry** (z r. 1584) a doplňuje ji o **Další napomenutí rozptýleným ostatkům jednoty**. Následuje **Admonitio tertia ad Zwickerum** (Třetí napomenutí Zwickerovi) a **Moudrého Catona mravná poučování**.

1663 — v Amsterdamu vychází druhé a definitivní vydání Komenského **Labyrintu světa a ráje srdce** rozšířené proti prvému knižnímu textu z r. 1631. — Druhé vydání **Historie o těžkých protivenstvích církve české** (1663) mělo nahradit požárem zničené prvé vydání z Lešna (1655). Píše **Revelationum divinum... epitome** (Výtah z božských zjevení).

1664 — vydává **Letzte Posaun über Deutschland** (Poslední polnice nad Německem) napsaný r. 1663, kterým chce ovlivnit poradu říšských knížat v Řezně.

1665 — v Hamburku vydává politický traktát **Syllogismus orbis terrarum** (Přehled zemí světa), v Leidenu dílo **Lux e tenebris** (Světlo z temnot) a shromažďuje materiál týkající se všenápravy ke své práci **Clamores Eliae** (Výzvy Eliášovy), na níž pracoval do své smrti. **Lux e tenebris** byl dedikován francouzskému králi Ludvíku XIV. s výzvou, aby se stal německým a španělským králem. Kvůli tomu byl v r. 1671 popraven původce revelací M. Drabík.

1666 — pracuje na **Clamores Eliae** a **De rerum humanarum emendatione consultatio catholica**.

1667 — je osobně přítomen jednání v Bredě. Vydává spis **Angelus pacis** (Anděl míru), jímž chce doporučit vyslancům na mírovém jednání smír Anglie a Nizozemí.

1668 — vydává dílo **Via lucis** (Cesta světla), jež vzniklo v Anglii r. 1642 a svoji politickou závěť **Unum necessarium** (Jedno potřebné).

1669 — píše polemické stati proti Samueli Maresiovi (1599—1673), jenž kritizoval jeho **Lux e tenebris** a **Panorthosii** (Všenápravu) — šestý svazek Komenského **Všeobecné porady**, tj. **De rerum humanarum emendatione consultatio catholica**, jenž mu byl znám z jeho nedochovaného ukázkového tisku. Komenského stati se nazývají: **De zelo sine scientia et charitate** (O horlivosti bez umění a bez lásky) a **Continuatio admonitionis fraternae de temperando charitate zelo** (Pokračování bratrského napomínání o mírnění horlivosti láskou); tento spis obsahuje částečně i Komenského autobiografii, zhruba od r. 1628.

1670 — od podzimu 1669 je nemocen. V srpnu dopisuje předmluvu ke spisu o logice **Triertium catholicum** (Obecné trojumění), jenž byl vydán až r. 1678. V září pracuje nad dílem **Clamores Eliae**. — Dne 15. 11. (podle nového kalendáře 25. 11.) zemřel v Amsterdamu, dne 22. 11. 1670 byl pohřben v Naardenu.

TYTO INFORMACE JSOU VHODNÉ

PRO VOLNÉ ŠÍŘENÍ SVĚTLA

www.andele-svetla.cz

Přes 7000 stran a 5000 obrázků o Vesmírných lidech najdete na internetu:

www.vesmirni-lide.cz

www.vesmirnilide.cz

www.andele-svetla.cz

www.andelesvetla.cz

www.universe-people.cz

www.universe-people.com

www.cosmic-people.com

www.angels-light.org

www.angels-heaven.org

www.ashtar-sheran.org

www.himmels-engel.de

www.angeles-luz.es

www.angely-sveta.ru

www.anges-lumiere.eu

www.angelo-luce.it

www.anioly-nieba.pl

www.feny-angyalai.hu

www.anjos-ceu.eu

www.angeli-raja.eu

14.9.2007

IVO A. BENDA